

Születésnap i köszöntő

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.3-4.7

Egy születésnap i köszöntő lehet rövid, frappáns, de lehet részletekbe menő, terjedelmes, az életút mérföldköveit felölelő is. A félezernél is több tagot számláló Hadtudományi Társasághoz sokkal inkább a második változat méltó.

Előjáróban leszögezhetjük, hogy maga a hadtudomány – amely tudományterület művelésére a Társaság létrejött annak idején – egyetemleges. Nincs külön „magyar” hadtudomány, de az egyetemleges hadtudománynak igenis van magyar képviselö, vannak magyar aspektusai és vannak magyar művelői. Ebben az értelmezésben lehetünk nagyvonalúak és beszélhetünk magyar hadtudományról, amelynek időben az alábbi szakaszolása célszerű:¹

- 1825 előtt (vagyis a Magyar Tudományos Akadémia megalapításáig) csak esetleges megnyilvánulásai lehettek;
- 1825-től 1883-ig (lényegében a Hadtudományi Bizottság megalakításáig) nem volt intézményesített képviselö;
- 1947-ig, az akkor már átnevezett Hadtörténeti Bizottság felosztatásáig a „hadügy és honvédelem” nemzeti irányú fejlesztése jellemezte;
- A nyolcvanas évekig a szovjet hadtudomány adaptálása nyomta rá a bélyegét;
- A nyolcvanas évektől a kilencvenes évek végéig – különösen 1994-től, a Hadtudományi Bizottság újjáalakításától – az önálló magyar hadtudomány megteremtésére, az egyetemes hadtudomány magyar sajátosságainak kifejezésre juttatására irányuló törekvés vált meghatározóvá;
- A kilencvenes évek végétől a szövetségi elvek és normák átvétele vált elsődlegessé.

A hadtudomány 1980-as években kezdődött intézményesülésének folyamata

A hadtudományt ősidők óta művelik, de ez a tevékenység sohasem volt és a jövőben sem lesz a jelentős katonai erővel rendelkező országok, hatalmak kiváltsága. Nagyon fontos munkát végezhetnek, végeztek és végeznek a kisebb országok hadtudósai is e tudományterület fejlesztése érdekében.

1 Ács Tibor, a Társaság alapító tagja és egyik meghatározó személyisége több művében is ezt a felosztást adja meg.

A Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) és közvetlen jogelődje, a Kiss Károly Hadtudományi Klub tagjai éppen a nyolcvanas évektől váltak zászlóvivőivé annak a folyamatnak, amely a hadtudomány magyar, illetve magyarországi jellemzőinek kikristályosodását célozta. Nem tűnik szerénytelenségnek azt állítani, hogy ők voltak a modern magyar hadtudomány megteremtői. Megérdemlik tehát, hogy méltó emléket állítsunk nekik. És semmi nem lehet méltóbb, mint áttekinteni a fentebb említett folyamatot.

A magyar tisztikarban, különösen a tudományos képzésben részesült tisztokban, a katonatudósokban mindig élt a vágy, hogy a magyar katonai tapasztalatok elemzéséhez, a honvédelem témakörében felmerült kérdésekhez kapcsolódó gondolataiknak, kutatási eredményeiknek, a tudományos elemzésekből levont következtetéseiknek hangot adjanak. Részükről vetődött fel a gondolat a nyolcvanas évek elején, hogy gondolataik kifejtéséhez, bizonyos értelemben az önmegvalósításhoz szükség lenne egy fórumra, egy eszmecserének is alkalmas biztosító intézmény, szervezet létrehozására. A gondolatot tett követte: 1983 őszén (egyek információk szerint november 26-án) az akkori Magyar Néphadsereg Művelődési Házában megalakult a Hadtudományi Klub. A közel ötvenfős önkéntes szervezet – Ács Tibor ezredes, hadtörténész ajánlatára – felvette a 19. század kiemelkedő hadtudósának, Kiss Károlynak a nevét.

A klubban folytatott beszélgetések vissza-visszatérő kérdése volt, hogy a hadtudománynak – a „civil” tudományterületekhez hasonlóan – miért nincs jogi státusszal felruházott egyesülete, szervezete, szövetsége vagy társasága. Az aktív klubélet elvezetett a következő logikus lépéshez: a Kiss Károly Hadtudományi Klub először létrehozott egy előkészítő bizottságot, majd hivatalosan is kezdeményezte a Magyar Hadtudományi Társaság megalapítását. Elképzelésük szerint a leendő társaságnak elő kell segítenie a tudományos tevékenység bevált módszereinek, abban a nemzetközi tapasztalatoknak a közzétételét és elterjesztését, az idősebb és fiatalabb kutatói nemzedékek együttműködését, a honvédelem ügyének támogatását a (had)tudomány eszközeivel, a magyar katonai hagyományok megőrzését, a hadtudomány iránt érdeklődők széles körének megszervezését, számukra megnyilvánulási lehetőségek biztosítását.

Visszatérve a megalakulásunkat közvetlenül követő időszakhoz, azt láthatjuk, hogy az egyik logikus lépést követte a másik: a Magyar Hadtudományi Társaság a maga részéről lankadatlan erőfeszítéseket tett a Magyar Tudományos Akadémia felé a komoly hagyományokkal rendelkező, de hanyatott sorsú Hadtudományi Bizottság újbóli megalakítása érdekében. A hivatalos kezdeményezés eredménnyel járt, 1994-ben újjáalakult a Magyar Tudományos Akadémia IX. osztályán a Hadtudományi Bizottság (HTB). A HTB első elnöke Szabó Miklós lett, ő nyolc évig töltötte be ezt a tisztséget (akkor még négyéves volt a választási ciklus, később ez háromra módosult), majd hat évig Ács Tibor, a következő hat évig Szenes Zoltán következett. 2014-ben a Hadtudományi Bizottság Padányi Józsefet választotta meg elnöknek.

A Társaság

A Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) alakuló ülésén, 1990. október 13-án 130 fő jelent meg. Eddig az időpontig összesen 176 fő írta alá a belépési nyilatkozatot, őket tekintjük – joggal – a Hadtudományi Társaság alapító tagjainak.

A Társaság taglétszámának alakulása szemléletesen igazolta vissza a kezdeményezők és alapítók törekvéseinek jogosságát. Az MHTT-tagok száma már 1990 végére megközelítette a hatszázat, 1991 végén pedig 890 volt. A dinamikus taglétszám-növekedés folytatódott, 1992 végére meghaladta az ezerszázat, majd ezen a szinten többé-kevésbé stabilizálódott.

1994-ben vetődött fel először komoly formában a tagdíjfizetés kérdése. A fizetést elmulasztók figyelmeztető levelet kaptak. A probléma azonban állandósult, 1996-ban – újabb figyelemfelhívó levél kiküldése után – mintegy négyszáz főt kellett törölni a tagok sorából a tagdíjfizetés elmulasztása miatt.

Az újabb belépőkkel 800 körül állandósult a Társaság tagjainak létszáma, és kisebb ingadozásokkal ez az érték megmaradt az új évszázad első évtizedének közepéig. A fegyveres erők, testületek, szervek – elsősorban természetesen a honvédség – fokozatos létszám-leépítését azonban némi időeltolódással követte a Hadtudományi Társaság létszámának alakulása is, amely immár körülbelül egy évtizede 600 körül ingadozik, az utóbbi években 600 alá süllyedt.

A továbbiakban ismerkedjünk meg kicsit részletesebben a Hadtudományi Társasággal! Meggyőződésem, hogy még tagjaink között is sokan vannak, akiknek ismeretei hézagosak, esetleg alig tudnak valamit a szervezet működéséről, rendeltetéséről, felépítéséről, sajátosságairól. Számukra, és olvasóink többsége számára is minden bizonnyal érdekesek lehetnek az alább megfogalmazottak.

*

A Magyar Hadtudományi Társaság jelenleg közel 600 tagot számláló „civil” (korábban megszokott szóhasználattal „társadalmi”) szervezet. Céljai közé tartozik:

- a hadtudomány fejlődésének szolgálata, az egyetemes biztonság problémáinak tudományos vizsgálata;
- a tudományos eredmények gyakorlatban való alkalmazásának segítése;
- a hadtudomány és más kapcsolódó tudományterületek iránt érdeklődő, azokkal tudományos igénnyel foglalkozó szakemberek összefogása;
- megfelelő fórum biztosítása a Társaság tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, továbbá érdekeik védelmére;
- a magyar hadtudományi élet hagyományainak ápolása.

Mindez megfelel azoknak a várankozásoknak, amelyeket annak idején a Kiss Károly Hadtudományi Klub tagjai megálmodtak.

*

Érdekes színfoltja a Társaság életének a címer, mai divatos szóval logó. Az 1991-ben elfogadott alapszabály még úgy fogalmaz, hogy „a társaság jelvénye és emblémája később kerül megalkotásra”. A Hadtudomány 1995-ös számai már előlapjukon hordozták a Társaság eléggé kezdetlegesen megrajzolt címerét (ennek alapján készült el több száz példányban a zománcozott jelvény is), majd a 2000-ben megjelent, *A tízéves Magyar Hadtudományi Társaság* című kiadvány már egy csinosabb kivitelezésű emblémával volt ellátva. (Az alkotók kilétét sajnos homály fedi.) Viszont a Társaság 2009. évi küldöttgyűlésén elfogadott és jelenleg is érvényben lévő címere

Csáky Imre tagtársunk alkotása, aki úgy fogalmazott, hogy az ábrázolás „heraldikailag helyes”.

A 25-éves jubileumra egy egyedi megoldással készülünk: elkészítettjük a Magyar Hadtudományi Társaság jubileumi emlékérmét, amelyet azon alapító tagjaink kapnak meg, akik jelenleg is tagjai a Társaságnak.

*

A Társaság története során három díjat alapított: a kiemelkedő tudományos illetve tudományszervezői tevékenység elismerését szolgálja a *Tanárky Sándor-díj* (1992), a 35 évesnél fiatalabb tagok tudományos sikereinek elismerését pedig a *Korponay János-díj* (2001). Ezen kívül életmű megkoronázására szolgál a Társaság legmagasabb szintű elismerése, az *Életmű-díj* (az MHTT betűkkel jelölt aranygyűrű), amelyet 2003-ban ítelt oda először az elnökség.

*

A Hadtudományi Társaságnak *saját honlapja* van, amely önálló címen megnyitható (www.mhht.eu). Honlapunkon közzétesszük alapszabályunkat, történetünket, díjazott tagjaink és szakértőink nevét, együttműködő partnereinket, a Hadtudomány teljes archivumát, továbbá aktuális eseményeinket és rendezvényeinket. Legutóbb például feltettük a honlapra azoknak a tagjainknak a névsorát, akiket – a központi nyilvántartás szerint – alapító tagoknak tekinthetünk. Néhány észrevétel már eddig is érkezett a névsorral kapcsolatban, amelyek hozzájárultak a pontosításához, köszönet érte az észrevételezőknek.

Hozzájárulás a magyar katonai szaknyelv gazdagításához

A Társaság két díját 19. századi hadtudósokról, katonai gondolkodókról neveztük el. Visszautalva a magyar hadtudomány időbeli szakaszolására, felhívom az olvasó figyelmét, hogy mindegyik névadó jelentős szerepet vállalt a magyar katonai szaknyelv kialakításában, művelésében, tehát az önálló magyar hadtudomány megteremtésében. És nem véletlen, hogy nevesített „intézményeink” kivétel nélkül a 19. század katonáinak, katonai vezetőinek, katona-tudósainak nevét viselik, hiszen ez az időszak volt a magyar katonai tudomány, hadtudomány – ténylegesen, nyelvében is magyar és ténylegesen tudomány – megteremtésének korszaka.

A magyar katonai szaknyelv ápolása kapcsán helyénvaló kitérni arra, hogy a Hadtudományi Társaság eddigi legjelentősebb produktuma az 1995-ben megjelent kétkötetes Hadtudományi Lexikon, amelyet néhány évvel később CD-n is kiadtunk. A lexikon megalkotása annak idején hatalmas vállalkozás volt. Szabó József tagtársunk vezetésével és irányításával több, mint száz szakember – döntő többségében MHTT-tag – nyújtotta tudása legjavát az egyes témakörök szócikkeinek összeállításához.

Időről időre felmerül a gondolat, hogy meg kellene újítani, ki kellene egészíteni a Hadtudományi Lexikont egy harmadik kötettel, amely tartalmazná az 1995 óta bekövetkezett változásokat, módosulásokat, új (például a NATO-tagság kapcsán átvett) fogalmakat és kifejezéseket. Megfogalmazódik olyan vélemény is, hogy a

lexikon elavult, ezért eleve újra neki kellene fogni az összeállításának. Más vélekedés szerint semmi esetre sem avult el, egyszerűen csak a kilencvenes évek állapotát tükrözi, de természetesen jó lenne megújítani. Mindenféle elképzelés azonban eddig mindannyiszor megbukott az anyagi lehetőségek hiányán.

Viszont a Társaság aktív szerepet vállalt a 2015. év derekára elkészült Katonai Terminológiai Értelmező Szótár összeállításában és végleges formába öntésében. A hiánypótló mű – amely a HM Zrínyi Nonprofit Kft. gondozásában, ez év júliusában jelent meg – sokat merített a Hadtudományi Lexikonban összegyűjtött hatalmas adatbázisból.

A szervezeti élet

A Társaság tagjai szervezeti egységekben, konkrétan 20 szakosztályban, két területi tagozatban és 2015. május 6-a óta immár három klubban fejtik ki tevékenységüket. Két, hagyományos klubunk mellett ugyanis megalakult a Kápolnai Pauer István Ifjúsági Klub.²

A klubok a Társaság életének sajátos színterei. Kezdjük velük az ismerkedést, annál is inkább, mert a két „klasszikus” klub idősebb magánál a Társaságnál is.

A Kiss Károly Hadtudományi Klubról már történt említés, de további gondolatoknak is helye van e születésnap köszöntő keretében, mivelhogy a klub nem szűnt meg a Hadtudományi Társaság megalapításával. A hagyományok megőrzésének – és továbbfejlesztésének – szellemében önálló szervezeti egységként tovább létezik és működik a Társaság keretében. Fokozatosan kialakultak tevékenységének önként vállalt szabályai. Mindenekelőtt arról született döntés, hogy a klub elnevezése ne változzon.

A kilencvenes évek elején olyan elképzelés látott napvilágot, hogy a klub az elnökség vitafórumaként, egyes döntések előkészítőjeként funkcionáljon. Későbbi tervek arról szóltak, hogy a klub kapjon szerepet a Társaság szakértői címének odaítélési folyamatában. Egy rövid bizonytalansági időszak kivételével gyakorlatilag havi rendszerességgel mind a mai napig folytatódik a legkülönbözőbb hadtudományi témák megvitatása. 2007-ig „szabályos” szervezeti egységként működött választott vezetőséggel, de azzal a különbséggel, hogy nem volt saját tagsága, vagyis a Társaság minden tagja automatikusan tagja volt, tagja lehetett a Kiss Károly Hadtudományi Klubnak (is). Az elnöki pozíciót olyan kiemelkedő MHTT-tagok töltötték be, mint Vasvári Vilmos, Berek Lajos, Héjja István, illetve még őket megelőzően Móricz Lajos, aki a Hadtudományi Társaság megalapításakor annak elnöke lett.

2007-ben a Kiss Károly Hadtudományi Klub egyesült a Biztonságpolitikai Szakosztállyal, majd 2009-től ismét önálló klubként folytatta tevékenységét, de újabb sajátosságként ettől az évtől kezdve nem volt saját választott vezetősége sem. Két szakosztályunk (a Biztonságpolitikai és a Nemzetbiztonsági Szakosztály), összefogva a Biztonságpolitikai Szakkollégiummal váltakozva szervezte, szervezi a klub programjait, előadásait, vitadélutánjait.

² A szervezeti egységekről részletesebb, részben új információk találhatóak a folyóirat Kronológia című rovatában, az Ifjúsági Klubról pedig a Társaság honlapján (www.mhht.eu).

Hasonlóképpen sajátos szerveződés a *Láhner György Haditechnikai Klub* is, amely 1989 tavaszán alakult meg, vagyis másfél évvel a Hadtudományi Társaság előtt. A megalakításához vezető elképzelések hasonlóak voltak, mint idősebb testvére, a Kiss Károly Hadtudományi Klub létrehozását megelőző gondolatok: egy eszmecserékre szolgáló fórum szükségessége a haditechnika problémakörében.

A Láhner György Haditechnikai Klub olyan szervezeti egység, amelynek tagsága és választott vezetősége is van. Első elnöke Csűrös János volt, 1991 óta Turcsányi Károly tölti be ezt a tisztséget. A klub – felismerve az idők szavát és a jobb működési feltételek biztosításának szükségességét – 1991-ben csatlakozott a Magyar Hadtudományi Társasághoz. A Haditechnikai Klub 1995-ben vette fel az egyik aradi vértanúnk: Láhner György nevét.

A klubélet nem merül ki a szokványos szakmai-tudományos fórumok (szemináriumok, kerekasztal-beszélgetések stb.) szervezésében; a klub tagjai és szimpatizánsai évről-évre egy-egy autóbussz-kiránduláson vesznek részt a szomszédos országokban, ahol a nevezetességek sorában kivétel nélkül minden alkalommal katonai vagy történelmi emlékhelyeket – elsősorban természetesen magyar vonatkozású emlékeket – is felkeresnek.

És végül, teljesen újszerű elemként jelent meg a Társaság keretén belül, de a Társasághoz csak áttételesen kötődő *Kápolnai Pauer István Ifjúsági Klub*, amelynek felvállalt rendeltetése az összekötő kapocs szerepe a Hadtudományi Társaság és a hadtudomány iránt érdeklődni kezdő fiatal szakemberek között. A klub névadója – Kiss Károlyhoz és Láhner Györgyhez hasonlóan – a 19. század kiemelkedő hadtudósa. Szívből reméljük és kívánjuk legfiatalabb szervezeti egységünknek, hogy a két másik klubhoz hasonló sikeres pályát fusson be!

Visszatérve szervezeti életünk sajátosságaihoz külön kívánok szólni a két jelenleg is működő területi tagozatról. Ezek a szervezeti egységek nem szakmai irányultság alapján, hanem területi elv szerint alakultak meg, rendszerint egy-egy aktív, kezdeményezőképző tagtársunk közreműködésével.

A *Debreceni Tagozat* 1999-ben alakult Jakobinyi Béla tagtársunk kezdeményezésére, aki első elnöke is lett. A tagozat kezdettől összefogta a helyi alakulat aktív katonáit, a környék nyugállományú katonáit és a Debreceni Egyetem hadtudomány iránt érdeklődő hallgatóit. Jelentős szerepet játszott a honvédelem ügyének népszerűsítésében, például iskolai vetélkedők rendszeres megszervezésével.

Egy évtized elteltével személyi válságba került a tagozat, amelyből a kiutat Huli Gábor elnökké választása jelentette. Majd az újabb elnökválasztás az egyetemre helyezte át a tagozat súlypontját, de ez csak átmeneti megoldásnak bizonyult. A jelenlegi, szintén válságos helyzetből a debreceni dandár bázisán keressük a kiutat.

A *Dél-Dunántúli Tagozat* – amely Dávid Ferenc aktivitásának köszönhetően 2004-ben alakult meg – éppen ellenkező jellemzőkkel rendelkezik: tagjai szinte kivétel nélkül a Pécsi Egyetem hallgatói közül kerülnek ki. A tagozat *Hadtörténeti esték* összefoglaló címmel nagysikerű előadás-sorozatot hozott tető alá, és az előadások javát *Fejezetek a hadtörténelemből* sorozattal nyomtatásban is megjelentették. Aktivitásuk dicséretet érdemel.

Az egyetlen említendő negatívum a tagozattal összefüggésben, hogy lényegében nem sikerült kapcsolatot teremteniük más szervezeti egységeinkkel, elsősorban a

Határőr Szakosztály pécsi szakcsoportjával. Pedig egy eredményes együttműködés mindkét félnek hasznára válhatott volna.

Érdekességként megemlítem, hogy a Hadtudományi Társaság története során más területi tagozatok is léteztek, többségük csupán rövid ideig. Így 1991-ben, tehát a Társaság intenzív növekedési szakaszában alakult meg a Székesfehérvári (szárazföldi) Területi Tagozat, amely 1995-ig létezett, és amelynek újjáteremtésén évek óta eredménytelenül fáradozunk, illetve a Szolnoki Területi Tagozat. Ugyancsak létezett egy Veszprémi (légvédelmi és repülő) Szekció, amely 1994-ben alakult meg, illetve egy 1993–94 között működött Kecskeméti (repülő-orvosi) Szekció. A szekciókat esetenként a szórványosan fellelhető dokumentumok szakcsoportokként említik, amelyeket a szakosztályok vagy területi tagozatok tagjai érdeklődési körükkel összhangban hoznak létre. Sajnos működésük részleteiről, megalakításuk illetve megszűnésük körülményeiről nagyon keveset tudunk.

A dokumentumok, írásos emlékek egyébként több ponton bizonytalanok, olykor ellentmondóak. Az 1991. március 23-ai közgyűlésen elfogadott alapszabály például kimondta, hogy az elnökség tagjainak létszáma legfeljebb 18 fő, és automatikusan tagjai a szakosztályok elnökei. Viszont a Társaság alapító közgyűlésén megválasztott elnökség tagjai közül csak ketten voltak szakosztály-elnökök, ugyanakkor úgy tudjuk, hogy a Társaság megalakulásakor, azzal egyidejűleg 12 szakosztály kezdte meg a működését.³

A *szakosztályokról*, a szakmai-tudományos tevékenység tényleges műhelyeiről egyébként jelen születésnap i köszöntőben két okból sem kívánok részletesen megemlékezni. Egyrészt a Hadtudomány című folyóiratnak a Társaság 20-éves jubileuma alkalmából megjelent ünnepi száma szakosztály-centrikusan taglalta működésünknek ezt a lényegi területét, másrészt a Kronológia című rovatban jelen kötet is tartalmaz róluk bővebb információkat. Ezzel együtt legalább a felsorolás szintjén illik őket is megemlíteni, tehát jelenleg a Hadtudományi Társaságban a következő szakosztályok működnek, léteznek:

- a Belügyi;
- a Biztonságpolitikai;
- a Civil-katonai Kapcsolatok;
- az Elektronikai, Informatikai és Robotikai;
- a Geoinformációs;
- a Haditechnikai;
- a Hadtörténelmi;
- a Határőr;
- a Hírszerzés-történelmi;
- a Humán erőforrás-fejlesztési;
- a Katasztrófa- és Polgári Védelmi;
- a Katasztrófa- és Védelem-egészségügyi;
- a Légierő;
- a Műszaki;

3 Lásd A tízéves Magyar Hadtudományi Társaság (Budapest, 2000. november, 9–10. oldal).

- a Nemzetbiztonsági;
- a Szárazföldi Műveleti;
- a Tüzér;
- a Vegyivédelmi és Környezetbiztonsági;
- a Védelemgazdasági és Logisztikai;
- a Védelmi Infrastruktúra Szakosztály.⁴

Történelmünk során hosszabb-rövidebb ideig más szakosztályok is léteztek, illetve néhány esetben névváltozásra került sor, esetenként pedig szakosztályok egyesültek vagy váltak szét.

Egyébként 1991 végére összességében már 16 szakosztály, 2 területi tagozat és két klub működött. Ez a mutató 2008-ban (és a megelőző, illetve azt követő években is) 22 szakosztály, 2 területi tagozat és 2 klub volt. Jelenleg pedig 20 szakosztály, 2 területi tagozat és 3 klub.

*

Az érvényben lévő szabályozás szerint szakosztály alakításához legalább tíz fő szükséges, illetve egy szakosztály megszűnik, ha taglétszáma öt fő alá csökken. Egyébként a Társaság tagjai között vannak néhányan „szakosztályon kívüliek”, akiknek például megszűnt a szakosztályuk, de nem kívántak másikhoz csatlakozni. Ezen tagjaink nem élhetnek olyan demokratikus jogokkal, mint például a küldöttgyűlésen szavazati joggal történő részvétel, mivel a küldötteket csak a szervezeti egységek delegálhatják. Éppen ezért az elnökség szorgalmazza, hogy minden MHTT-tag csatlakozzon valamelyik szakosztályhoz, de ennek elmaradása nem jár, nem járhat semmiféle retorzióval.

*

A Társaság legmagasabb szintű döntéshozatali fóruma az első évtizedben a (tisztújító) közgyűlés volt, de ezzel párhuzamosan létezett a küldöttgyűlés intézménye is. Az első, 1991-ben elfogadott alapszabály előírta, hogy háromévenként tisztújító közgyűlést, a közbeeső években pedig (beszámoló) küldöttgyűlést kell tartani. 1999-ben egy rendkívüli, alapszabály-módosító közgyűléssel véget ért ez a rendszer, a legmagasabb döntési fórummá a *küldöttgyűlés* vált. A küldötteket egyébként a kezdetektől fogva a szervezeti egységek (szakosztályok, területi tagozatok, klubok) választották, mindmáig változatlanul minden tíz megkezdett MHTT-tag után egyet.

A Társaság teljes tevékenységének (a szakosztályok, klubok és tagozatok munkájának) koordinálását az *elnökség* végzi. Ennek a döntéshozó-irányító szervnek a tagjai a szervezeti egységek mindenkori elnökei, továbbá hét választott tisztségviselő (elnök, alelnök és öt elnökhelyettes), akiket a küldöttgyűlés választ meg három évre (nálunk, eltérően a Hadtudományi Bizottságtól, a kezdetektől hároméves volt a tisztújítási ciklus). Az elnökség általában negyedévenként ülésezik. Küldöttgyűlést – a „civil törvény” előírásaival összhangban – évente tartunk, általában február–márciusban. Ezen az elnökség beszámol az előző évben végzett munkáról illetve a pénzügyi helyzetről, és elfogadjuk az adott év munkatervét valamint költségvetését is.

⁴ Összesen tehát 20 szakosztály, részletesebben lásd a Kronológia című rovatot.

Az elnökségi ülések közötti szünetekben a napi tevékenység irányítását a héttagú *intéző bizottság* (IB) végzi. A bizottság és az elnökség munkáját a felügyelő, az etikai és a díjbizottság segíti.

*

A legközelebbi múltban nagy feladatot vállalt magára az elnökség, amikor – a 2013. évi küldöttgyűlés határozatának megfelelően – lényegében újra alkotta a Társaság teljes szabályzati rendszerét (lásd a Kronológia című rovat vonatkozó részét). Az *alapszabály* módosításán túl újrafogalmazta a Magyar Hadtudományi Társaság *szervezeti és működési szabályzatát*, illetve annak mellékleteit, az úgynevezett másodlagos szabályzókat. 2015 tavaszán a küldöttgyűlés tudomásul vehette, hogy történetében talán első ízben a Társaság tevékenységének minden lényeges szelete – a pályázatoktól az elismeréseken át a szerkesztőbizottság működéséig – korszerűen és naprakészen szabályozott.

Ugyancsak a közelmúlt eseménye, hogy hozzáláthattunk tagságunk nyilvántartásának korszerűsítéséhez. A korábbi tagnyilvántartás részben nem tartalmazott időközben fontossá vált személyi adatokat (például az e-mail cím), részben pedig már nem volt megújítható a számítógépes szoftver elavultsága miatt. Holy Péter tagtársunk önzetlen segítsége révén egy új, jól kezelhető nyilvántartási rendszert fektettünk föl, amelynek feltöltése jelenleg is folyik, és amely nagyon sokféle visszakeresési lehetőséget rejt magában.

A tudományos vélemény fórumai

A Hadtudományi Társaság évente általában két központi rendezvényt (konferenciát) szervez, ehhez jön a szakosztályok számtalan szakmai-tudományos rendezvénye. Az alapítás óta csak központi rendezvényekből több mint harmincat szerveztünk, nem beszélve a szakosztályok által tartott több száz szakmai fórumról.⁵ A Társaság által kiírt pályázati felhívásokra – és az utóbbi években rendszeresen jelenik meg pályázati kiírásunk – eddig összesen mintegy kétszáz pályamű érkezett be, többségében színvonalas munkák.

A Társaság életét, tevékenységét leginkább a figyelem előterébe állító központi rendezvényeink keretében, 2009-től egy új sorozatot indítottunk *Napjaink hadtudománya* összefoglaló címmel. Ezen konferenciák témájául a hadtudomány időszerű kérdéseit választjuk, így szerepeltek már a napirenden az új kutatási irányok, a béke-missziók, a nemzetbiztonsági kihívások, a robothadviselés stb. Legutóbb – a sorozat tizedik elemeként – ez év áprilisában rendeztünk ilyen konferenciát a repüléstudomány témakörében, a Légierő Szakosztály közvetlen szervezésében.

A *Napjaink hadtudománya* konferencia-sorozat minden egyes rendezvényének jellemzője, hogy a Magyar Hadtudományi Társaság közösen szervezi a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel (illetve egyik jogelődjével, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi

⁵ A központi rendezvényekről készült kimutatás megtalálható ugyanezen folyóirat Kronológia c. fejezetében.

Egyetemmel) és az MTA Hadtudományi Bizottságával, de esetenként további társ-szervezőt is bevonunk (például a Biztonságpolitikai Szakkollégiumot). A konferenciákat a témától függően egy, esetleg két szakosztály „patronálja”, vagyis részt vállal az előkészítésből, a lebonyolításból, de főleg – előadók biztosításával – a tartalmi kivitelezésből.

Egy másik kezdeményezés időben két, egymástól független szakaszra bontható. 2001-ben a Társaság a Magyar Honvédség Művelődési Házában szabadegyetemi előadás-sorozatot indított, az előadások heti gyakorisággal követték egymást. A kezdeti sikerek ellenére egy idő után a kezdeményezés veszített lendületéből, és végül kifulladásra jutott. Tanulva a korábbi tapasztalatokból a Társaság 2011 márciusában újraindította az előadás-sorozatot *Mindenki hadtudománya* összefoglaló elnevezéssel, ugyancsak a Honvéd Kulturális Központtal együttműködésben, de havonta csupán egy előadás gyakorisággal. Úgy tűnik, az új forma megfelel az igényeknek, a Társaság képes előadókat biztosítani és a látogatókat mozgósítani, így a sorozat a mai napig is sikeresen folytatódik.

Az MHTT égisze alatt jelenik meg évente négyszer (vagy ha a szűkös anyagi lehetőségek nem teszik lehetővé, akkor kevesebbszer) a *Hadtudomány* című folyóirat, amely fórumot kínál katonai, biztonsági és más tudományos elemzések számára. Széleskörűen publikáljuk fiatal kutatók, doktoranduszok cikkeit. Az eddig megjelent számokban több mint ezer cikk, tanulmány, publikáció került közlésre, amelyek felölelték a hadtudomány és a csatlakozó tudományágak szinte teljes spektrumát. Szerzőink száma megközelíti a kétszázat, miközben vannak rendszeresen publikáló kollégáink is. A *Hadtudomány* 1998 óta megjelent számai teljes egészében felkerülnek a honlapunkra.

A folyóirat elválaszthatatlan magától a Társaságtól. Első száma 1991 augusztusában jelent meg, tíz hónappal a Társaság megalakulás után, 1000 példányban. Még ugyanabban az évben megjelent a második szám is. 1992-ben még csak három szám jelent meg (a 3. és 4. szám összevontan), 1993–98 között minden évben négy. 1999-ben történt, hogy a 3. és a 4. számot összevontan adtuk ki, 2000 és 2002 között ismét négy szám jelent meg évente, majd 2003-ban és 2004-ben is a 3. és 4. szám összevontan. Ugyancsak összevontuk a két utolsó számot 2006-ban is. 2008 és 2009 már igazán szűk esztendőknél számítottak, ekkor össze kellett vonnunk mind az 1. és 2., mind pedig a 3. és 4. számot. Formabontó módon 2010-ben és 2011-ben az első két számot vontuk össze, majd ismét szűk esztendők következtek, 2012-től már csak két összevont számot jelentetünk meg. Az igazsághoz tartozik, hogy köteteink ezekben az években jóval terjedelmesebbek, így a nyomdai megjelenésű anyagok mennyisége nem csökkent drasztikusan. Ugyanakkor pedig 2008-tól megjelenik évi egy folytatólagosan feltöltött on-line szám is, amely jól kiegészíti a nyomdai megjelenést.

Időről időre felmerült a gondolat, hogy mondjunk le a nyomdai kivitelezésről és térjünk át a kizárólagos on-line megjelentetésre. Nem adtunk teret ennek az elképzelésnek, elsősorban azért, mert a nyomdailag előállított számokat tagjaink mindenkor térítésmentesen megkapták a tagdíj befizetése esetén. Főleg az idősebb korosztályba tartozó MHTT-tagok kimondottan igénylik a *Hadtudomány* papír-alapú számait.

A szerkesztőbizottság első elnöke Simon Sándor volt, aki nagyon sokat tett a Hadtudományi Társaság, különösen a *Hadtudomány* című folyóirat létrejöttéért.

A későbbiekben a szerkesztőbizottság elnöke hivatalból a Társaság mindenkori alelnöke lett, akinek ily módon egyik legfontosabb feladatává a folyóirat szerkesztésének elvi irányítása vált. A szerkesztőbizottság tagjainak – akiket mindig úgy próbáltunk felkérni, hogy a bizottság összetétele leképezze a Társaság tevékenységének minél nagyobb hányadát – lelkes és önzetlen munkája nagymértékben hozzájárult a folyóirat színvonalának biztosításához.

A tényleges szerkesztők az első időben Horváth István és Molnár István voltak, utóbbi korai halála után Horváth István egy személyben gondozta és szinte jelképezte is a folyóiratot, amelynek két évtizeden keresztül szerkesztője, majd főszerkesztője, mindvégig lelkiismeretes robotosa volt. Meg kell említenem, hogy a nyomdai kivitelezést a legelső szám óta folyamatosan Bausz Sándor vállalata végzi, mindannyiunk meglegedésére.

A folyóirattal kapcsolatos fontos változás, hogy 2013-tól nem vagyunk kizárólagos „tulajdonosok”: a Hadtudomány a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottságával közös folyóiratként jelenik meg.

Esetenként korábban is előfordult, hogy takarékosági megfontolásból nem tudtunk honoráriumot fizetni szerzőinknek, de 2005-től kezdődően – immár nem eseti alapon – teljesen beszüntettük a tiszteletdíj fizetését. Reméltük, hogy a Hadtudományban megjeleni önmagában is megtiszteltetést jelent, és a honorárium megszüntetése nem fogja visszavetni a publikálási hajlandóságot. Reményeinkben szerencsére nem kellett csalatkoznunk.

A negyedéves folyóirat mellett eseti kiadványokat is jelentettünk meg, ezek közül már említés történt a Hadtudományi Lexikonról (1995). Egy másik jelentős kiadványunk 2000-ben, a Társaság tízéves jubileumán jelent meg *A tízéves Magyar Hadtudományi Társaság* címmel. A mintegy 200 oldalas, képekkel gazdagon illusztrált könyv részletesen beszámolt a Társaság és a szervezeti egységek első tíz évének történetéről. Az alapítás 20. évfordulóján viszont nem külön könyvet jelentettünk meg, hanem a Hadtudomány 2010/3. számát „léptettük elő” jubileumi számmá, amit az előlap eltérő megformálása is jelképezett. Jelen lapszámunkkal is így teszünk.

Kapcsolatok

A Társaság integráló jellegű szervezet, amely a szélesen értelmezett védelmi szférát fogja össze: tagjai között vannak nemcsak katonák, hanem rendőrök (köztük volt határőrök), vám- és pénzügyőrök, a titkosszolgálatok és a katasztrófavédelem képviselői. Ennek megfelelően szerveződnek a szakosztályok és ugyancsak ennek megfelelően tartunk kapcsolatot állami szervekkel (a HM és a Magyar Honvédség vezetőin kívül például a Katasztrófavédelem Országos Parancsnokságával). Ugyancsak kapcsolatban állunk különböző állami szervek (például a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) Tudományos Tanácsával, civil szervezetekkel, kutatóintézetekkel illetve az MHTT-hez hasonló tudós társaságokkal.

Partnereinkkel arra törekszünk, hogy kapcsolatunkat intézményesítsük, írásban rögzítsük, ezért csaknem húsz – két-, illetve többoldalú – megállapodás szabályozza az együttműködés részleteit.

Igen jó kapcsolat és szoros együttműködés fűz bennünket a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, utóbb Nemzetvédelmi Egyetem jogutódjához, a Nemzeti Közszerológiai Egyetemhez illetve az egyetem doktori iskoláihoz (Hadtudományi illetve Katonai Műszaki Doktori Iskola). Részt vállalunk oktatási feladatok végrehajtásából is, elsősorban a doktori képzés keretében. Kissé előreszaladva megjegyzem, hogy egyik leg-sürgetőbb feladatunk az együttműködés kiépítése az egyetem olyan karaival, mint a Rendészettudományi, a Közigazgatás-tudományi Kar, a nemrégiben alakult Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar, továbbá azok – már meglévő vagy felállítás alatt álló – doktori iskoláival. A Hadtudományi és Honvédtiszt-képző Karral hagyományosan jó a kapcsolatunk.

A működés anyagi feltételei

Munkánkat, létezésünket anyagilag támogatja a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia, illetve hozzájárul a Honvéd Vezérkar által létesített *Hadtudományi Alapítvány*. Ugyanakkor – lévén a Társaság civil szerveződés – jelentős szerepet játszanak működésünk anyagi biztosításában az olyan tételek, mint a tagdíj, a pályázati bevételek, a szponzori hozzájárulások vagy a személyi jövedelemadó 1%-a.

Zárszó helyett

Rövid, negyedszázados történelmünk nem szűkölködik sajátos kezdeményezésekben, történésekben. Ezek sorában mindjárt az első egy súlyos pénzügyi megrázkódtatás volt 1995-ben, amikor egy meggondolatlan pénzkihelyezés válságba sodorta a Társaságot. A válság nem járt tragikus végkifejlettel, de több millió forint veszteséggel zárult, amelynek következményeit nem egykönnyen heverte ki a Társaság.

Hasonlóan súlyos helyzetbe sodort bennünket a 2010-es évek elején egy számvevőszéki ellenőrzés, amely – a Honvédelmi Minisztérium támogatásának nem rendeltetésszerű felhasználására hivatkozva – közel kétmillió forint visszatérítésére kötelezte a Társaságot. Hosszas értelmezési vita után a visszatérítendő összeg mintegy egymillió forintra csökkent, de ezt a tételt valóban vissza kellett fizetnünk.

A bonyolult kérdések közé tartozott a Hadtudományi Lexikon elkészült példányainak tulajdonjoga. Ma már nehéz kibogozni a történéseket, de évekig tartó levelezés zajlott a Honvéd Vezérkar, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Magyar Hadtudományi Társaság között, mire végül nyugvópontra jutott a probléma, a lexikonok egy része az egyetem tulajdonába került, a másik – kisebbik – része fölött a Társaság diszponált. Ma már mindössze körülbelül ötven példány van a birtokunkban, ezeket elismerésképpen adjuk át tagjainknak vagy más személyeknek.

Érdekes kísérlet volt a Stratégiai Felmérő Bizottság néven ismertté vált kezdeményezés. A küldöttgyűlés 2009 tavaszán felkérte négy köztiszteletben álló tagunkat (Holló József, Pataky Iván, Turák János és Várhegyi István tagtársainkat), hogy mérjék fel a Társaság általános helyzetét, szervezeti felépítését, költségvetési arányait, kapcsolatrendszerét és perspektíváit, és tegyenek javaslatokat a jövőre nézve. A bizottság rendkívül alapos és szerteágazó munkát végzett, és a 2010. évi küldöttgyűlés elé terjesztette beszámolóját és javaslatait (például a szakosztályok közötti párhuzamosságok

kiküszöbölésére vonatkozóan). Még további, körülbelül egy évig dolgozott az elnökség és az intéző bizottság a javaslatok elemzésén, amelyek közül a leginkább megvalósíthatóakat beépítettük tevékenységünkbe.

Vissza-visszatérő kezdeményezés, hogy az intéző bizottság rendszeresen foglalkozzon egy-egy szakosztály helyzetével, egyáltalán fűzze szorosabbra a kapcsolatot a szervezeti egységekkel. Egy időben próbáltuk megvalósítani, hogy az IB tagjai között felosztottuk a szakosztályokat, minden IB-tag közvetlen kapcsolatot tartott átlagban három szervezeti egységgel. Minden módszernek gátat szab azonban a választott tisztségviselők leterheltsége.

*

Ha már az előzőekben szó esett a kronológiai áttekintésről, jelezni kívánom, hogy mintegy kétéves munka eredményeképpen született meg folyóiratunknak ez az eseti rovata. 2013-ban kezdeményezte az intéző bizottság egy hasonló anyag összeállítását, amely a Magyar Hadtudományi Társaság életének és tevékenységének különböző aspektusait foglalja össze a kezdetektől napjainkig. Bevontuk a munkába a szervezeti egységek vezetését, és lehetővé tettük a Társaság minden tagja számára, hogy a kronológiát megismerhessék, sőt, felkértük tagjainkat, hogy egészítsék ki, az esetleges pontatlanságokat javítsák. Végül igazi kollektív tevékenység eredménye az összeállított anyag, amely azonban még így sem teljes, még mindig vannak benne fehér foltok. És nem is öleli fel tevékenységünk minden aspektusát, például teljesen hiányoznak belőle szórványos, de mégis jelentős nemzetközi kapcsolataink. Nem egyértelmű, hogy mely rendezvényeket tekintünk „központi” rendezvénynek, ezért felsorolásuk pontosításra szorulhat. Van tehát mit tennünk ezen a téren az elkövetkező években is.

*

A Hadtudományi Társaság 1990 óta létezik, és az azóta eltelt 25 évben mindvégig töretlenül követte az alapítók szándékát: összefogja a hadtudomány és a kapcsolódó tudományterületek iránt érdeklődő, azokat gyarapítani kívánó, azok fejlődéséért tenni akaró szakembereket, kutatókat; fórumot biztosít írásbeli és szóbeli megnyilvánulásaiknak; szervezi a tudományos élet e szakterületét és biztosítja a kapcsolatot más szakterületekkel.

Mint a Társaságunk közeljövőben leköszönő elnöke a fentiekben – és bizonyos mértékig a Kronológiában – próbáltam összefoglalni mindazt, ami az életünk lényegének tekinthető. Ha nem is 25 évre, de a legközelebbi jövőre örökül hagyom a „megőrizni és megújulni” eddig bevált szellemét.

Boldog születésnapot, további sikeres évtizedeket, Magyar Hadtudományi Társaság!

Nagy László